

**ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА»**

**МАТЕРІАЛИ
IV Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених**

(5 листопада 2024 року)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СІМЕЙНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

Збірник матеріалів
IV Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА**

Випуск 4
5 листопада 2024 року

Одеса
Видавництво ТОВ «Лерадрук»
2024 рік

Рекомендовано до друку Вченою радою університету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Педагогічний альманах «Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика»: збірник матеріалів IV Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (5 листопада 2024 року). Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2024. Вип. IV. 301 с.

Організаційний комітет:

Богущ А. М.	— дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор (голова);
Бабчук О. Г.	— кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (заступник голови);
Кавиліна Г. К.	— кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (відповідальний секретар);
Булгакова О.Ю.	— доктор психологічних наук, доцент, декан факультету дошкільної педагогіки та психології;
Левицька М.І.	— методист кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології

Матеріали збірника відображають наукові дослідження і їх результати, здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів та молодих науковців, які навчаються у закладах вищої освіти України.

Відповідальність за зміст, точність цитат, прізвищ і представлених даних несе автор.

Технічне редагування матеріалів збірника — О.І. Кисельова.

<i>Новікова Н. В.</i> Психологічна характеристика міжособистісних стосунків дітей дошкільного віку.....	86
<i>Сторож В. В., Набухотна Н. М.</i> Педагогічні умови для розвитку навичок подолання агресивних проявів у дітей старшого дошкільного віку.....	92
<i>Плачкова К. М.</i> Розвиток адекватної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО.....	97
<i>Шевченко С. О.</i> Інтелектуальна готовність дитини до школи.....	105

Розділ II. Інноваційні методи та технології у просторі дошкільної освіти

<i>Булгакова О. Ю., Алексеенко В. В.</i> Ігрова технологія як сучасний засіб розумового виховання дошкільників.....	111
<i>Булгакова О. Ю., Балаклеїцев О. О.</i> Наукові уявлення про розвиток творчих здібностей дітей у психолого-педагогічній літературі.....	115
<i>Булгакова О. Ю., Бойчук О. С.</i> Концепція емоційної сфери: теоретичний аналіз різних авторських підходів.....	122
<i>Булгакова О. Ю., Львов В. Ю.</i> Роль казкотерапії в розвитку емоційної сфери дошкільників: науково-практичний аспект.....	127
<i>Валлер К. М.</i> Освітньо-виховний потенціал природи у розвитку дітей від 2-4 років (на прикладі швейцарського лісового дитячого садка КлеверКідз).....	133
<i>Ковиліна В. Г., Довбиш М.-Н. О.</i> Інноваційні методи як засіб естетичного розвитку в закладах дошкільної освіти.....	143
<i>Кримова Н. О., Салагор О. С.</i> Педагогічні умови формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання.....	149
<i>Найда Р. Г., Димитрова К. І.</i> Впровадження педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського у сучасну дошкільну освіту: перспективи та виклики.....	155

віку : теоретичний аспект. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції* : зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. № 43. С. 287–290.

2. Дуткевич Т.В. Внесок В.К. Котирло у розроблення питань дитячої конфліктології. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. пр.; Інститут психології ім. Г.С. Костюка НА-ПН України / голов. ред. С.Д. Максименко. Житомир : Рута, 2011. Вип. 7. Т. IV «Психологія розвитку дошкільника». С. 132-142.

3. Кавиліна Г.К. Конфліктологія: навч.посібн. Одеса: ТОВ «Лерадрук», 2021. 153 с.

4. Піроженко Т.О. та ін. Ігрова діяльність дошкільника : молодший дошкільний вік. Київ : Генеза. 2016. 88 с.

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Магістрантка Н. В. Новікова

Дошкільне дитинство – період залучення дитини до світу людських цінностей, встановлення перших стосунків із людьми. Практично в кожній групі дитячого садка мають місце складні міжособистісні стосунки вихованців. Діти ображаються, дружать, сваряться, миряться, б'ються, надають допомогу один одному. Рівень конфліктності та емоційної напруженості у сфері дитячих стосунків набагато вищий, ніж у дорослих [3].

У багатьох дошкільників відбувається становлення і закріплення негативного ставлення до інших, яке з великою часткою ймовірності може мати сумні наслідки в майбутньому. Одним із головних завдань педагога і психолога є своєчасне визначення проблем у сфері міжособистісних сто-

сунків і надання допомоги дитині щодо їх подолання.

Старший дошкільник уже бере до уваги інтереси однолітків, усвідомлює ефективність спільної діяльності, що будується за типом «спільно-дружньо-разом». У цьому віці закладається основа товариства і колективізму і з'являються об'єднання, що включають більше трьох осіб. Характеристиками «зірок» у дітей старшого дошкільного віку є такі: дружельюбність, уміння організувати гру, справедливість, зовнішня привабливість, доброта, широта кругозору. Серед характеристик «неприйнятих» дітей можна відзначити такі як замкнутість, дефекти морально-вольової сфери, непривабливість. Ця категорія дітей потребує особливої турботи й уваги [4].

Стосунки також можуть проявлятися і за відсутності комунікативних актів, тобто його можна відчувати до відсутнього або вигаданого персонажа. Воно може існувати також у формі переживань, уявлень, образів тощо. Отже, відносини можна розглядати як внутрішню психологічну основу спілкування і взаємодії людей.

Досліджуючи спілкування та взаємодію дошкільників однолітків у різновіковій спільноті, О. Пісарєва зазначає, що ключовим чинником групових процесів є потреба в спілкуванні, яка в цьому віковому етапі набуває особливої значущості. Завдяки явищам групової динаміки, стосунки між однолітками набувають специфічних ознак: поваги до співрозмовника, уважності, емоційності в взаємодії, співчуття до інших, ініціативи в комунікації, а також чутливості до оцінок власних дій і вчинків та рис характеру співрозмовників.

Такі особливості стосунків між ровесниками повинні поступово набувати гуманного характеру. Це викликає у дітей позитивну налаштованість на соціальні контакти та сприяє розвитку комунікації, формуванню компетентності у спілкуванні і конструктивному поведінню в різноманітних ситуаціях [5].

На думку Р. Бедрань, міжособистісні стосунки є ключовим чинником у вихованні культури здоров'я в різновікових

групах. При цьому взаємодія дошкільників між собою також відіграє важливу роль у формуванні особистості та розвитку її різних якостей [2].

О. Авраменко вважає особливості спілкування дітей у різновіковій групі закладу дошкільної освіти основним чинником соціалізації дошкільників. Науковець виокремлює такі риси спілкування: емоційні прояви в середовищі спільноти, які впливають на поведінку інших, емпатію та її оцінку в інших, вияви ініціативності у використанні мовленнєвих засобів спілкування, активність у розвитку контактів з іншими членами спільноти, а також зростання кількості стосунків у різновіковому колективі. Крім того, у міжособистісних контактах важливими є оцінка партнерами один одного, намагання зберегти, налагодити взаємодію, прагнення виконувати спільні дії, співпрацювати з однолітками. Водночас дослідник намагався на теоретичному й емпіричному рівнях обґрунтувати тезу про те, що розвиток відповідних ознак втрачається за невмілої педагогічної організації з боку дорослих, зокрема вихователів, адже за таких умов міжособистісні контакти набувають стійкості [1].

Взаємодія з однолітками – це не тільки умова для досягнення спільної мети, а й сама мета. Виявляються здібності для взаємної підтримки, спілкування, дошкільнята діляться успіхами та невдачами. Діти вміють усвідомлювати ефективність спільно взаємодіючої форми організації діяльності та її побудови у спільних іграх, конструюванні, праці. У діяльності, вибудованій за типом «спільно – дружно – разом», а не типу «близько, але не разом», формуються стосунки обопільної відповідальності, залежності та допомоги – основа колективізму і товариства.

Дружба сприяє розвитку конкретних моральних якостей дитини: розуміння, співчуття, поступливість, взаємодопомога, збагачує почуття дитини, формує їхні потреби та інтереси, посилює вольові риси характеру, створює бажання не підвести товариша, не втратити його довіри, стати самому

кращим, відважнішим, активнішим. Дружба чуйних, уважних, витриманих, організованих, дисциплінованих дітей з однолітками, у яких ще не розвинуті ці якості, справляє позитивний вплив на останніх, викликаючи в них прагнення бути кращими. Спілкування з друзями приносить дитині радість і вроджену здатність до наслідування, дає змогу перейматися позитивними якостями, «ловити» позитивні почуття і враження. Свої стосунки з іншими дітьми дитина будує за зразком стосунків зі своїм другом. Особливістю дій і вчинків друзів є те, що вони відбуваються як потреба, продиктована внутрішніми спонуканнями, без будь-якої зовнішньої дії з боку дорослих [6].

Таким чином, стосунки з однолітками справляють значний вплив на особистість дитини, сприяють розвитку таких особистісних якостей, як взаємодопомога, чуйність тощо. Особливе значення для розвитку особистості дитини, засвоєння нею найелементарніших етичних норм мають стосунки в грі, тому що саме тут визначаються та реально проявляються засвоєні норми і правила поведінки, які становлять основу морального розвитку дошкільника, створюють уміння спілкуватися в колективі однолітків.

З огляду на те, що дитина взаємодіє в групі дітей, слід розглянути міжособистісні стосунки в групі.

Група дитячого садка – цілісне утворення, що являє собою неподільну функціональну систему зі своєю структурою і динамікою. Існує складна система міжособистісних стосунків членів групи відповідно до їхніх ділових і особистісних якостей, ціннісних орієнтацій групи, що встановлюють, які якості найвище цінуються в ній [6].

Міжособистісні стосунки в групі однолітків істотно позначаються на розвитку особистості дитини. У дитячому садку взаємовідносини і спілкування являють собою відносно стабільну систему, в якій будь-яка дитина посідає певне місце.

У групі дитячого садка існує три типи міжособистісних стосунків: міжособистісні стосунки, які можуть бути виявлені

ні під час аналізу об'єктивного зв'язку дітей, як під час взаємодії у спільній діяльності та спілкуванні; міжособистісні відносини, виявлені під час розгляду виборчих відносин у групі; тип стосунків, які виникають у системі наявних у групі взаємних оцінок дітьми одне одного [7].

У групі однолітків поступово формується громадська думка, взаємна оцінка дітей, які суттєво впливають на розвиток дитини. Дуже важлива оцінка з боку групи однолітків у старшому дошкільному віці. Дитина часто намагається утримуватися від дій, що викликають несхвалення однолітків, прагне заслужити їхнє позитивне ставлення.

Кожна дитина в групі має позицію, яка відбивається на тому, як до неї ставляться однолітки. Ступінь популярності, якою користується дитина, залежить від безлічі причин: її знань, розумового розвитку, особливостей поведінки, уміння знаходити контакти з іншими людьми, зовнішності тощо [6].

Впливають на міжособистісні стосунки дітей дошкільного віку їхні стосунки з близькими – батьками, братами, сестрами. Потреба в спілкуванні з близькими, в їхній ласці, увазі, в умінні ділитися своїми враженнями, потреба в їхній оцінці – все це викликає найбільші різноманітні почуття: радість, образу, задоволення, розчарування, сором, заздрість до інших членів сім'ї [7].

Таким чином, можна дійти висновку, що за період дошкільного дитинства дитина проходить величезний шлях в оволодінні соціальним простором з його системою нормативної поведінки в міжособистісних стосунках з дітьми. Слід також зазначити, що міжособистісні стосунки в дітей не завжди виражають себе в зовнішніх діях і вважаються стороною свідомості дитини. До старшого дошкільного віку дитина починає сприймати себе та іншого як цілісну особистість, що не зводиться до окремих якостей, унаслідок чого стає можливим формування особистісних стосунків з однолітком. Великим є вплив групи дитячого садка на формування міжособистісних стосунків дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авраменко О. О. Проблема міжособистісних взаємин дітей в різновіковій групі дошкільного навчального закладу. *Науковий вісник Миколаївського державного університету: збірник наукових праць*: у 2 Т. Миколаїв: МДУ, 2008. Спец-випуск: «Педагогічні науки». Т. 2. Проблеми передшкільної освіти в сучасних умовах. С. 7–13.
2. Бедрань Р. В. Взаємодія дітей дошкільного віку в різновікових групах : матеріали міжнар. наук.-практ.конф. «*Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології*», (Львів, 24–25 червня 2016 р.). Львів : ГО Львівська педагогічна спільнота, 2016. С. 78–82.
3. Кавиліна Г. К. Конфліктологія: навч. посібн. Одеса: ТОВ «Лерадрук», 2021. 153 с.
4. Пісоцька Л. М. Виховання у різновікових групах закладу дошкільної освіти: навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 241 с.
5. Пісарєва О. Особливості прояву ціннісних орієнтацій у спілкуванні старших дошкільників. *Наукові записки кафедри педагогіки: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка* 2014. Вип. XXXVII. С. 45–54.
6. Русан Л., Колосінська Г. Різновікова група в дитячому садку. Київ: Шкільний світ, 2007. 128 с.
7. Смольникова Г.В. Особливості спілкування молодших і старших дошкільників в різних видах діяльності. *Актуальні проблеми психології. Т. IV. Психологія розвитку дошкільника*. Вип. 2: Київ: Нора-прінт, 2004. С. 103–108.